

Η Κυρία Ανατόμος: συνέντευξη με την Sue Black

Η Σου Μπλακ (Sue Black), βραβευμένη καθηγήτρια ιατροδικαστικής ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο του Νταντύ στη Σκωτία, διαθέτει μεγάλη εμπειρία στις ανασκαφές μαζικών τάφων σε χώρες όπου διαπράχθηκαν εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Στη συνέντευξη μας μιλά μεταξύ άλλων για την ζωή της, την ιατροδικαστική επιστήμη εν γένει, τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), καθώς και τους κινδύνους που αντιμετώπισε κατά τη διάρκεια των αποστολών της στο Κόσοβο, το Ιράκ και την Σιέρα Λεόνε.

Στο Γκάλγουει, μια μικρή, πανέμορφη πόλη στην άκρη της Ιρλανδίας, μ' ένα μικροσκοπικό αεροδρόμιο μπροστά στο οποίο το αεροδρόμιο «Μακεδονία» της Θεσσαλονίκης θυμίζει το Χήθρουου του Λονδίνου, συνάντησα την βραβευμένη καθηγήτρια ιατροδικαστικής ανθρωπολογίας στο Πανεπιστήμιο του Νταντύ, Σου Μπλακ (Sue Black). Όπως σύντομα ανακάλυψα, η καθηγήτρια Μπλακ διέθετε μεγάλη εμπειρία στις ανασκαφές μαζικών τάφων σε χώρες όπου διαπράχθηκαν εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Στο συνέδριο αυτό (που συνδιοργάνωνε το Ιρλανδικό Κέντρο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Εθνικού Πανεπιστημίου της Ιρλανδίας από κοινού με το Πανεπιστήμιο του Νταντύ) η καθηγήτρια παρουσίασε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα εισήγηση με θέμα τον ρόλο της ιατροδικαστικής επιστήμης σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον, συμμετείχε ζωηρά και στις συζητήσεις που ακολουθούσαν μετά το πέρας κάθε κύκλου εισηγήσεων, κατά τις οποίες διατύπωνε κρίσεις και ερωτήσεις βασισμένες στην πολυετή εμπειρία της.

Τότε ακριβώς ξεπήδησε αυθόρμητα η ιδέα, μολονότι δεν είχα έρθει προηγουμένως σε επαφή μαζί της, δεν είχα ερευνήσει ενδελεχώς το βιογραφικό και τις δραστηριότητές της και φοβόμουν ότι ίσως φανώ γραφικός, να της ζητήσω να μας παραχωρήσει μια συνέντευξη για το περιοδικό *Intellectum*.

Ευτυχώς οι φόβοι και οι αμφιβολίες μου γρήγορα διαψεύστηκαν, αφού η καθηγήτρια Μπλακ, με ανέλπιστα φιλικό ύφος, ανταποκρίθηκε θετικά στο αίτημά μου. Έτσι το

επόμενο απόγευμα συναντηθήκαμε, αλλά για λόγους ανεξάρτητους από την θέλησή μας, η συνέντευξη διακόπηκε απροσδόκτα περίπου στο μέσο της. Έτσι, εκκινώντας από το Γκάλγουει της Ιρλανδίας, η συνέντευξη συνεχίστηκε περιπετειωδώς και ολοκληρώθηκε τελικά τηλεφωνικώς μετά την επιστροφή του καθένα μας στα πατρία εδάφη, στην Σκωτία και την Ελλάδα.

Βίκτωρ Τσιλώνης: Θα ήθελα να σας ρωτήσω αρχικά για τα παιδικά σας χρόνια.

Sue Black: Δε θα σας πω τα μυστικά μου! Τι θα θέλατε να μάθετε;

B.T.: Πώς ήταν το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώσατε; Πώς ξεκίνησε η σταδιοδρομία σας;

S.B.: Έχω όλα τα χαρακτηριστικά μιας Σκωτσέζας. Γεννήθηκα στο Ινβερνές, την πρωτεύουσα των Χάιλαντς στη Σκωτία, όπως οι γονείς μου, και έτσι δε θα μπορούσα να έχω περισσότερα σκωτσέζικα στοιχεία. Όταν ήμουν όμως περίπου πέντε ετών οι γονείς μου ανέλαβαν την διαχείριση ενός ξενοδοχείου στις δυτικές ακτές της Σκωτίας και έτσι ζήσαμε εκεί για έξι χρόνια. Τότε, όμως, συνέβη ένα γεγονός το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο, αν και τότε δε γνώριζα ότι θα ήταν τόσο σημαντικό γι' αυτό που θα επέλεγα να κάνω την υπόλοιπη ζωή μου.

Ένα υπερβολικά ζεστό καλοκαίρι οι εργαζόμενοι στα απορριμματοφόρα απεργούσαν. Έτσι είχε συσσωρευτεί ένα βουνό σκουπιδιών στο πίσω μέρος του ξενοδοχείου.

Καθώς προχωρούσα με τον πατέρα μου εκεί, μου ζήτησε να του δώσω μια σκούπα. Είχε στριμώξει ένα ποντίκι στη γωνία του τοίχου και τον είδα να το χτυπάει μέχρι θανάτου. Και στο μυαλό μου, αν και ήταν ένα πολύ μικρό ποντίκι, όταν κλείνω τα μάτια μου, μπορώ να δω τα δόντια του, τα μάτια του, το ακούω να γρυλίζει και βλέπω τον πατέρα μου να το σκοτώνει. Υποστηρίζει ότι αυτό δε συνέβη ποτέ και ότι δε θυμάται κάτι τέτοιο αλλά είμαι σίγουρη ότι το έκανε. Έκτοτε με τρομοκρατούσαν τα τρωκτικά.

Όταν πήγα στο Πανεπιστήμιο ήμουν αρκετά καλή στη βιολογία και σκέφτηκα να επιλέξω αυτό το αντικείμενο. Όμως έπρεπε να κάνω τομές σε ποντίκια, πράγμα που δεν μπορούσα. Στο μάθημα της Εφαρμοσμένης Ζωολογίας συνήθως έφερνα μια φίλη μαζί μου για να μετακινήσει το πεθαμένο ποντίκι από το δοχείο, να μου το ανοίξει και εφόσον έκρυβα το κεφάλι και την ουρά του μπορούσα να κάνω τομές πάνω του. Αλλά δεν μπορούσα να το αγγίξω καθόλου. Και τώρα να η ειρωνεία της τύχης. Μια γυναίκα που περνάει όλη τη ζωή της ασχολούμαι - νη με

λείψανα ανθρώπων σε αποσύνθεση, να καταρρέει στη θέα ενός πεθαμένου αρουραίου ή ποντικίου. Και έπαιξε απόλυτα καθοριστικό ρόλο σε αυτό που συνέχισα να κάνω γιατί τον τελευταίο χρόνο του πτυχίου έπρεπε να ολοκληρώσω μια ερευνητική εργασία που αφορούσε ζητήματα όπως το επίπεδο μολύβδου σε εγκεφάλους αρουραίων ή καρκινώματα στην υπόφυση των χάμστερ. Εντούτοις, δεν μπορούσα να

Μετά στην κυριολεξία το ένα έφερε το άλλο.

B.T.: Και πριν από το πανεπιστήμιο σπουδάσατε στην Βασιλική Ακαδημία του Ινβερνές .

S.B.: Ναι, όντως σπούδασα στην «Ακαδημία» όπως ήταν γνωστή στο Ινβερνές. Επειδή το όνομά της ήταν Inverness Royal Academy, η συντομογραφία του σχολείου ήταν IRA. Και τα αρχικά IRA στη δεκαετία του '70 σήμαιναν κάτι πολύ διαφορετικό από το σχολείο μου. Έτσι, λοιπόν, ήταν αρκετά αστείο όταν κάποιος σε ρωτούσε: «Από πού είσαι;» και εσύ απαντούσες «Από τον IRA».

B.T.: Πώς επέδρασαν στη ζωή σας τα χρόνια στο IRA;

S.B.: Ήταν υπέροχα. Ήταν μια εποχή όπου η βρετανική κυβέρνηση εξακολουθούσε να πιστεύει στην κατανομή των μαθητών σε σχολεία ανάλογα με το πόσο καλές επιδόσεις είχαν στα μαθήματα. Έτσι λοιπόν, έδινες κάποιες εξετάσεις στο τέλος του δεύτερου έτους και αν έβγαζες πάνω από ένα συγκεκριμένο βαθμό, έμπαινες στην ακαδημία. Αν όχι, πήγαινες σε κάποιο άλλο σχολείο. Αντιπαθούσα τα άλλα σχολεία τόσο πολύ που ήμουν απόλυτα αποφασισμένη να μπω στην ακαδημία όπως και να 'χει. Ήταν ένα μικρό σχολείο, με τετρακόσια ή πεντακόσια άτομα, και είχες την αίσθηση ότι βρισκόσουν σε ένα πραγματικό ακαδημαϊκό ίδρυμα. Περίπου το 80% των μαθητών αναμενόταν να περάσουν στην ανώτατη εκπαίδευση και έτσι από την πρώτη μέρα δεχόσουν ακαδημαϊκή παρότρυνση. Πολύ λίγα άτομα θα μπορούσαν να πουν ότι τους άρεσε το σχολείο τους, όμως εγώ το αγαπούσα. Ήταν ένα υπέροχο, προνομιούχο πανεπιστημιακό περιβάλλον, το οποίο μου παρείχε τεράστια πλεονεκτήματα γι' αυτό που επέλεξα να κάνω.

B.T.: Έτσι λοιπόν γίνετε ιατροδικαστική ανθρωπολόγος;

S.B.: Όχι στ' αλήθεια. Έγινα πρώτα απ' όλα ανατόμος. Επέλεξα το Πανεπιστήμιο του Αμπερντίν, κυρίως επειδή ήταν το πιο κοντινό πανεπιστήμιο, περίπου δύο ώρες από την πόλη

Είχε στριμώξει ένα ποντίκι στη γωνία του τοίχου και τον είδα να το χτυπάει μέχρι θανάτου. Από εκείνη τη στιγμή και μετά με τρομοκρατούσαν τα τρωκτικά.

καταπιαστώ με οτιδήποτε απαιτούσε την ενασχόληση με τρωκτικά. Επομένως, η μόνη ερευνητική εργασία που μπορούσα να αναλάβω ήταν για τα ανθρώπινα οστά. Έτσι αποφάσισα να κάνω οτιδήποτε εκτός από αρουραίους και ποντίκια και ολοκλήρωσα την ερευνητική μου εργασία στα ανθρώπινα οστά.

μου, και δεν ήμουν τρομερά γενναία γιατί δεν είχα ξαναφύγει ποτέ από το σπίτι μου. Το πρώτο έτος παρακολούθησα πολλά μαθήματα όπως ζωολογία, βοτανική και γενετική. Το δεύτερο έτος έκανα πάλι βοτανική και κάποια μαθήματα ανθρώπινης ανατομίας. Στο τέλος του δεύτερου χρόνου θα επέλεγα να

γίνω είτε βοτανολόγος είτε ανατόμος, γιατί αυτά ήταν τα δύο αντικείμενα που μου άρεσαν πραγματικά. Έτσι, πήγα να μιλήσω στο βοτανολόγο που έτυχε να είναι ένας αδιάφορος και ανιαρός άνθρωπος και κατάλαβα ότι δεν ήθελα να γίνω σαν κι αυτόν. Επέλεξα λοιπόν την ανατομία. Στο τρίτο έτος της ανατομίας ασχολούμασταν με τομές. Έπρεπε να ανατέμνουμε το ανθρώπινο πτώμα από το κεφάλι μέχρι τα δάχτυλα του ποδιού, κάτι που πραγματικά το λάτρευα! Κι όταν έγινα ανατόμος ο διευθυντής του τμήματος μού είπε: «Έχουμε κάποια χρήματα. Θέλεις να συνεχίσεις την έρευνά σου και να ολοκληρώσεις

St. Thomas. Μια μέρα με φώναξαν από το Τμήμα Παθολογοανατομίας επειδή είχαν βρεθεί αρκετά κομμάτια οστών σε μια χωματερή σκουπιδιών. Και βρήκαν, όπως ήταν αναμενόμενο, πολλά οστά στη χωματερή, επειδή είναι αυτό ακριβώς που θα περίμενε να βρει κανείς σε ένα τέτοιο μέρος. Τα έφεραν λοιπόν και κάποιος ρώτησε «Ποιος γνωρίζει κάτι για τα οστά;» Κι έτσι πήγα. Εκεί βρισκόταν ένας πολύ κακόκεφος αστυνομικός που με κοίταξε μ' ένα βλέμμα σαν να μου έλεγε: «Κοπελιά, δεν ξέρεις τι σου γίνεται!» Και ήξερα ότι δεν επρόκειτο να τον πείσω. Έτσι βάλαμε τα οστά σε μια πλαστική σακούλα και στη συ-

Και τώρα να η ειρωνεία της τύχης. Κάποια που περνάει όλη τη ζωή της ασχολούμενη με λείψανα ανθρώπων σε αποσύνθεση, να καταρρέει όμως μπροστά σ' έναν πεθαιμένο αρουραίο.

το διδακτορικό σου;» Εγώ δέχτηκα και έτσι πραγματοποίησα το διδακτορικό μου στο τμήμα ανατομίας ασχολούμενη με τα ανθρώπινα οστά.

Στη συνέχεια μου προσφέρθηκε μια θέση λέκτορα στο τμήμα ανατομίας στο Λονδίνο στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο του

νέχεια τα άφησα πάνω στο καλοριφέρ. Όταν ζεστάθηκαν λίγο τα έβαλα στη μύτη του και τον ρώτησα «Τι μυρίζεις;» «Μυρίζει σαν ψητό αρνί» μου απάντησε. «Ακριβώς» του είπα. Εντυπωσιάστηκε τόσο πολύ επειδή είχε λύσει το μυστήριο που όταν τις επόμενες φορές του έφεραν κάποιο οστό ζητούσε το «κο-

ρίτσι από την ανατομία».

B.T.: Δηλαδή το κάνατε επίτηδες;

S.B.: Απολύτως, και στην κυριολεξία έπεσα με τα μούτρα σε αυτό που έκανα. Όμως είμαι ανατόμος πάνω απ' όλα και το μόνο που κάνω είναι να εφαρμόζω την επιστήμη που έχω μάθει.

B.T.: Παρ' όλα αυτά σήμερα θεωρείστε ιατροδικαστική ανθρωπολόγος και όχι παθολογοανατόμος, σωστά;

S.B.: Πράγματι όχι παθολογοανατόμος. Δεν είναι δουλειά μου

ασχολούμαστε με το τι μπορούμε να πούμε για το άτομο αυτό. Η ανατομία είναι πραγματικά μια επιστήμη που βασίζεται σε ανθρώπους.

B.T.: Θα θέλατε ποτέ να γίνετε ιατροδικαστική παθολογοανατόμος, να ανακαλύψετε παραδείγματος χάριν γιατί πέθανε ο Μιλόσεβιτς;

S.B.: Όχι, δεν ενδιαφέρομαι. Μ' αρέσουν οι άνθρωποι και μ' αρέσει να ανακαλύπτω μια ιστορία για το άτομο, όχι μια ιστορία για το τι συνέβη στο εν λόγω άτομο που το οδήγησε σε αυτό το τελικό

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΚΑΤΣΕΛΗΣ

να σου πω πώς πέθανε κάποιος ή τον τρόπο του θανάτου του. Η δουλειά μου είναι να σου πω τι είναι αυτό που κοιτάς και να μπορώ να το αναγνωρίσω. Είναι ανθρώπινο ή όχι και αν είναι ποιο μέρος του ανθρώπινου σώματος είναι; Έχει κάποιο ενδιαφέρον αυτό το μέλος του σώματος; Και εν τέλει να μάθω ποιο είναι αυτό το άτομο. Δεν ασχολούμαστε, δηλαδή, με το πώς τα άτομα πέθαναν και ποια ήταν η αιτία του θανάτου τους,

στάδιο. Θέλω να ξέρω τί πορεία είχε στη ζωή του το άτομο αυτό, γιατί έχει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή την ιστορία πίσω από το άτομο. Η ανατομία είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσα για μένα από την κλινική επιστήμη που εξετάζει το πώς πέθανε κάποιος.

B.T.: Όμως εξακολουθείτε να ανησυχείτε για το επάγγελμά σας γιατί πρόσφατα είπατε ότι λίγοι επιστημονικοί κλάδοι

έχουν υποφέρει τόσο από την εισβολή της «λαϊκής επιστήμης» όσο η ιατροδικαστική ανθρωπολογία. Παραθέτω τα λόγια σας: «Οι κάμερες εισέβαλαν στον απομονωμένο ακαδημαϊκό μας κόσμο και ορισμένες φορές είναι δύσκολο να δράσουμε σύμφωνα με τις προσδοκίες του κόσμου.»

S.B.: Ανησυχώ για το επάγγελμά μου γιατί προς το παρόν δεν υπάρχουν μέσα πιστοποίησης. Οτιδήποτε έχει να κάνει με την ιατροδικαστική επιστήμη είναι πολύ ελκυστικό. Όλοι πιστεύουν ότι πρόκειται για ένα φόνο, ένα μυστήριο και σε όλους μας υπάρχει η πλευρά του ντετέκτιβ. Δεν είναι εύκολο να ασχολείσαι με θέματα όπως η μεταφορά μεμβράνης ή η φωσφορυλίωση των πρωτεϊνών, γιατί είναι πραγματικά δύσκολο να τα κάνεις κατανοητά στον κόσμο. Όταν, όμως, το θέμα αφορά άτομα και γεγονότα το ευρύ κοινό καταλαβαίνει και θέλει να γίνει μέρος του κόσμου σου. Έτσι, η ιατροδικαστική ανθρωπολογία θεωρήθηκε από πολλές απόψεις ως η πίσω πόρτα για τον κόσμο της ιατροδικαστικής επιστήμης. Δεν χρειαζόταν να είσαι γιατρός ή οδοντίατρος ή αστυνομικός. Μπορούσες να είσαι κάτι σαν επιστήμονας και έτσι να βρεις έναν τρόπο να εισέλθεις στον κόσμο της επιστήμης. Και επειδή είναι η κατανοητή πλευρά της επιστήμης, ο κόσμος καταλαβαίνει. Ο κόσμος γνωρίζει πολύ καλά τι είναι το δεσοξυριβονουκλεϊκό οξύ (DNA) και περίπου σε τι χρησιμεύει. Όμως μόλις ξεκινήσεις να μιλάς για Y-STR ή να καταπιάνεσαι με την ουσία του θέματος, ο κόσμος γυρίζει την πλάτη του. Αυτή είναι η βαρετή πλευρά του πυρήνα της επιστήμης που δεν θέλουμε να την ξέρουμε, αλλά η ανθρωπολογία πυροδοτεί τη φαντασία. Δεν μας βοηθάει σε κάτι το γεγονός ότι οι άνθρωποι

Στο τέλος του δεύτερου χρόνου πήγα να μιλήσω στο βοτανολόγο που ήταν ένας αδιάφορος και ανιαρός άνθρωπος και κατάλαβα ότι δεν ήθελα να γίνω σαν κι αυτόν. Επέλεξα λοιπόν την ανατομία.

θέλουν να γράψουν μυθιστορήματα και να προβάλλουν τηλεοπτικά προγράμματα σχετικά με την ανθρωπολογία γιατί αυτή είναι ελκυστική για το κοινό!

B.T.: Δηλαδή εσείς ποτέ δε θα γράφατε κάποιο μυθιστόρημα όπως η Κάθου Ράιχς (Kathy Reichs);

S.B.: Ποτέ, γιατί το πιο σημαντικό πρόσωπο στην εφηβεία μου ήταν η γιαγιά μου. Αν και δεν εγκατέλειψε ούτε μια φορά το

μικρό χωριό της στις δυτικές ακτές της Σκωτίας, φαίνεται ότι γνώριζε περισσότερα πράγματα για τη ζωή από πολλούς άλλους. Ήξερε ακόμη ότι πέθαινε από καρκίνο του πνεύμονα. Έτσι όταν εγώ ήμουν δεκαεπτά χρονών, επειδή γνώριζε ότι θα στενοχωριόμουν φοβερά μου είπε: «Δεν θα σε αφήσω ποτέ. Για την υπόλοιπη ζωή σου θα βρίσκομαι δίπλα σου κι αν ποτέ στη ζωή σου αναρωτηθείς αν κάνεις το σωστό απλώς ρώτησε με και θα μάθεις». Και ήταν η μεγαλύτερη «κατάρτα» που θα μπορούσε να μου δώσει ποτέ επειδή συχνά πιάνω τον εαυτό μου να την ρωτάει και εκείνη να λέει «Σε καμία περίπτωση», ειδικά για ένα μυθιστόρημα. Δεν είναι σωστό να βγάζεις λεφτά από τη δυστυχία άλλων ανθρώπων. Και δε θα μου επέτρεπε να το κάνω αυτό.

B.T.: Όμως, αν επρόκειτο για μυθιστόρημα, βασισμένο σε φανταστικά γεγονότα;

S.B.: Αν κάποιος γράψει ένα βιβλίο φαντασίας, κατά τη γνώμη μου αυτό θα βασίζεται σε κάποια αληθινά γεγονότα. Έτσι, λόγου χάριν, αν εγώ έπρεπε να ασχοληθώ με μια υπόθεση η οποία, Θεός φυλαξί, αφορούσε τη δολοφονία της μητέρα σου και στη συνέχεια έγραφα ένα μυθιστόρημα σχετικά μ' αυτό το τραγικό γεγονός κι εσύ παρ' όλα αυτά διαπιστώνες τη συνάφεια, τότε δε θα μπορούσα ποτέ να σε κοιτάξω στα μάτια ξανά.

B.T.: Τι γνώμη έχετε λοιπόν για την Κάθου Ράιχς και τα αστυνομικά μυθιστορήματά της;

Black: Είναι απαίσια. Η Κάθου είναι μια αγαπητή κυρία και μια καλή ιατροδικαστική ανθρωπολόγος. Έχει ανακαλύψει μια αγορά που μπορεί να εκμεταλλευτεί και οι άνθρωποι θέλουν να διαβάσουν τα βιβλία της. Μπράβο σε αυτούς που το κάνουν, όμως εγώ δε θα το έκανα. Δε νομίζω ότι αυτό έχει βοηθήσει την επιστήμη μας, καθώς υπάρχουν πολλοί ευεπηρεάστοι νέοι που διαβάζουν τέτοιου είδους βιβλία και έπειτα λένε: «Αυτό θέλω να κάνω!» Στη συνέχεια, όμως, ένας μεγάλος αριθμός φοιτητών μου αφρνιδιάζεται όταν διαπιστώνει ότι για να κάνει ιατροδικαστική ανθρωπολογία χρειάζεται να γνωρίζεις και κάποιες άλλες επιστήμες. Και μετά σου λένε: «Όχι, δε θέλω να ασχοληθώ με αυτά. Θέλω να έχω ένα όπλο δεμένο στο πόδι μου, θέλω να μπορώ βγαίνω για δείπνο με το δράστη και να τον παγιδεύω». Δεν είναι όμως έτσι. Ξαφνικά εκπλήσσονται τόσο πολύ που εμείς όντως θέλουμε να καταλάβουν βιοχημεία, φυσική, μαθηματικά και λίγη στατιστική που στενοχωριέμαι γι' αυτούς γιατί παραπλανήθηκαν για την επιστήμη μας.

B.T.: Επιτρέψτε μου να πάω τώρα λίγο πίσω στην επαγγελματική σας καριέρα. Ξεκινήσατε να διδάσκετε στο Λονδίνο;
S.B.: Ακριβώς. Ξεκίνησα ως λέκτορας στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο του St Thomas στο Λονδίνο.

B.T.: Γιατί, ωστόσο, εγκαταλείψατε το πανεπιστήμιο για κάποιο διάστημα;

S.B.: Το St. Thomas και το Νοσοκομείο Guy's ενώθηκαν και προέκυψε το λεγόμενο UMDS, η Ενωμένη Ιατρική και Οδοντιατρική Σχολή (United Medical and Dental Schools), μέρος του οποίου γίναμε και εμείς. Ήμουν ένα κορίτσι που προερχόταν από μια μικρή πόλη και μου άρεσε πολύ που βρισκόμουν σε ένα μικρό τμήμα. Όμως τώρα βρισκόμουν σ' ένα μεγάλο τμήμα και ήμουν λιγότερο ευχαριστημένη. Αφού είχα διδάξει εκεί για έξι χρόνια ο σύζυγός μου μου είπε μια μέρα: «Μου έχουν προσφέρει μια δουλειά στη Σκωτία. Ας πάμε!» Έτσι λοιπόν εγκατέλειψα το πανεπιστήμιο το 1992 και πήγα στο Αμπερντίν, το οποίο δεν είναι το βορειότερο σημείο της Σκωτίας που μπορείς να πας πριν πέσεις, όμως είναι πολύ κοντά σ' αυτό! Αρχικά δεν ήξερα τι θα έκανα, αλλά στη συνέχεια αποφάσισα να κάνω δύο παιδιά. Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό και έτσι λοιπόν ξεκίνησα την συγγραφή ενός βιβλίου που μου πήρε εννέα χρόνια να το τελειώσω απλά και μόνο επειδή δεν είχε γραφτεί ποτέ κάτι παρόμοιο. Η «Αναπτυξιακή Οστεολογία» είναι ένα βιβλίο στο οποίο μπορεί να ανατρέξει κανείς ανά πάσα στιγμή. Ήμουν απασχολημένη, λοιπόν, πολύ με αυτό. Και στη συνέχεια ο Πήτερ Βανέζις (Peter Vanezis), ο οποίος ήταν παθολογοανατόμος στη Γλασκόβη, με φώναζε κατά καιρούς όταν είχε κάτι να κάνει και μου ζητούσε να τον επισκεφτώ. Έτσι ο Πήτερ με βοήθησε να βρισκομαι σε επαφή με τον κόσμο της εγκληματολογίας. Επιπλέον, η κυβέρνηση ορισμένες φορές ζητούσε κάποιον ανθρωπολόγο να πάει στη Γρανάδα και έτσι απέκτησα μικρές εμπειρίες. Μετά ο Πήτερ έκανε το μεγάλο βήμα να γίνει ο πρώτος παθολογοανατόμος που ξεκίνησε το έργο του στο Κόσοβο. Όταν είδε τον τόπο του εγκλήματος με τις σορούς 42 νεκρών που βρισκονταν σε αποσύνθεση, όλοι ανακατωμένοι, μισοκαμένοι, μισοθαμένοι, μερικώς μετακινημένοι, είπε: «Δεν μπορώ να το κάνω αυτό, όμως ξέρω κάποια που μπορεί». Και έτσι με πήρε τηλεφώνω την Πέμπτη για να πάω στο Κόσοβο το Σάββατο! Δεν ήξερα για πόσο διάστημα θα πήγαινα. Δεν είχα κάνει ποτέ κάτι παρόμοιο προηγουμένως στη ζωή μου και δεν είχα ιδέα. Όμως ο σύζυγός μου είπε «Εκπαιδεύσουν γι' αυτό όλη σου τη ζωή,

πήγαινε!»

B.T.: Πότε συνέβη αυτό;

S.B.: Νομίζω ότι ήταν το Μάιο του 1999. Ήμασταν οι πρώτοι, επειδή σ' εκείνη τη φάση το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία είχε ζητήσει εθελοντικές ομάδες να πάνε στο Κόσοβο και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν μία από τις πρώτες ομάδες ιατροδικαστών που δέχτηκε να συμμετάσχει. Έτσι ήμασταν μία από τις πρώτες ομάδες που μπήκε στο Κόσοβο. Ήταν μεγάλη εμπειρία και ποτέ δεν κοίταξα πίσω από τότε. Η ενασχόλησή μου, λοιπόν, με την ιατροδικαστική επιστήμη στην καριέρα μου οφείλεται αποκλειστικά στον Πήτερ Βανέζις που μου έδωσε αυτή την ευκαιρία.

B.T.: Η πρώτη σας δηλαδή αποστολή ήταν στο Κόσοβο το 1999;

S.B.: Η πρώτη μου μεγάλη αποστολή, ναι.

B.T.: Πόσο διάστημα μένατε εκεί;

S.B.: Αρχικά έμεινα περίπου 5-6 εβδομάδες. Είμαι κοκκινομάλλα και το δέρμα μου είναι πολύ λευκό. Έτσι, το γεγονός ότι κάθε μέρα είχε 38 βαθμούς με έκανε να δείχνω άθλια. Όμως ποτέ δεν είχα κάνει κάτι αντίστοιχο στο παρελθόν και για μένα ήταν ένα μεγάλο σχολείο. Στο τέλος ο Τζόν Μπαν (John Bunn), ο υπεύθυνος της βρετανικής ομάδας, αναγνώρισε τη σημασία ενός ανθρωπολόγου μέσα σε μια ομάδα και μου ανέθεσε να βρω έναν ανθρωπολόγο για κάθε σύνθεση της ομάδας που θα είχαμε. Παρ' όλα αυτά, επειδή δεν είχαμε πολλούς ανθρωπολόγους στο Ηνωμένο Βασίλειο, κατέληξα να πιέζω συναδέλφους απ' όλο τον κόσμο να γίνουν προσωρινά Βρετανοί. Ο πρώτος ήταν ο Τζώρτζ Μάατ (George Maat) από την Ολλανδία και κατ' επέκταση ο δεύτερος ανθρωπολόγος που συμμετείχε, δηλαδή ένας Ολλανδός ανθρωπολόγος που παρίστανε τον Βρετανό. Αυτό ήταν υπέροχο.

B.T.: Νιώσατε καθόλου ότι κινδυνεύατε κατά τη διάρκεια των πρώτων έξι εβδομάδων στο Κόσοβο;

S.B.: Θα έλεγα ψέματα αν έλεγα όχι, όμως το ένιωσα σ' ένα βαθμό που ήμουν άνετη μ' αυτό. Είχα επίγνωση ότι μπαίναμε σε εμπόλεμη ζώνη, ότι υπήρχαν ελεύθεροι σκοπευτές στις πλαγιές των λόφων, εκρηκτικοί μηχανισμοί και ρούχα με υποδερμικές βελόνες και ξυράφια στις τσέπες. Ήξερα ότι ήμασταν σε περιοχές όπου υπήρχαν τοποθετημένες νάρκες εδάφους, αλλά η αντιτρομοκρατική υπηρεσία μάς ενημέρωσε για τους

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΛΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

Στο Κόσοβο, γνωρίσαμε μια νεαρή γυναίκα που είχε χάσει τα πάντα. Αφού μας ζήτησε συγγνώμη επειδή δεν είχε τίποτα να μας προσφέρει ως αντάλλαγμα, μας έφερε καφέ. Για μένα αυτό ήταν το απόλυτο φως ανθρωπιάς.

πιθανούς κινδύνους και το γεγονός ότι ήμασταν ενήμεροι ήταν σημαντικό. Ακόμη θυμάμαι μια ιστορία από ένα περιστατικό που είχαμε στην αρχή στο κέντρο της αντιτρομοκρατικής αστυνομίας με έναν ειδικό εξουδετέρωσης εκρηκτικών μηχανισμών. Του είχα πει: «Δεν ξέρω για τι ακριβώς πρέπει να ψάχνω» και μου είπε: «Μην ανησυχείς, αν βρεις κάτι που νομίζεις ότι δεν ξέρεις τι είναι απλά σταμάτα. Θα έρθουμε και θα το εξετάσουμε.» Έτσι καθώς δούλευα σ' έναν όροφο ενός σπιτιού και μετακινούσαμε τα χαλάσματα και τα σώματα των νεκρών βρήκα ένα κομμάτι από γυαλιστερό μέταλλο. Δεν ξέρω τι είναι, δεν θέλω να το μετακινήσω επειδή είναι σφηνωμένο και νιώθω λίγο άβολα. Τους βγάζω όλους έξω και ζητώ από τον αξιωματικό της αντιτρομοκρατικής να το εξετάσει. Όταν επιστρέφει, το πρόσωπό του είναι εντελώς αυστηρό και μου λέει: «Δεν έχεις ιδέα πόσο τυχερή είσαι που με έφερες εδώ για να το εξετάσω». Το εμφανίζει πίσω από την πλάτη του λέγοντας μου ότι είναι ένα κουταλάκι του γλυκού. Αυτό ήταν! Ένιωσα τόσο ηλίθια, ωστόσο εκείνος με διαβεβαίωσε ότι δεν θα έπρεπε να αισθάνομαι άσχημα επειδή το πιο επικίνδυνο πράγμα είναι η άγνοια των πιθανών κινδύνων. Έτσι για το υπόλοιπο διάστημα άκουσα όλα τα αστεία του κόσμου για

κουτάλια που εκρήγνυνται. Αλλά ήταν ένα μεγάλο μάθημα το γεγονός ότι εφόσον δεν γνώριζα, θα έπρεπε να είμαι έτοιμη να φανώ ανόητη παρά να ανατιναχτούν τα χέρια μου.

B.T.: Πότε ήταν η πρώτη φορά που νιώσατε πραγματικά να κινδυνεύετε σε αποστολή;

S.B.: Δεν νομίζω ότι ένιωσα πραγματικά κίνδυνο στο Κόσοβο, γιατί είχαμε πολύ καλή φύλαξη και όσο περνούσε ο καιρός τα επεισόδια που μας ανησυχούσαν ήταν όλο και λιγότερα. Έτσι, ήταν πιθανώς στη Σιέρα Λεόνε το 1999 που ένιωσα πραγματικά ότι κινδύνευα κατά τη διάρκεια μιας αποστολής των Ηνωμένων Εθνών που αφορούσε τέσσερις στρατιώτες που είχαν σκοτωθεί στη διασταύρωση Ρόγκμπερι (Rogberi Junction) από το Ενωμένο Επαναστατικό Μέτωπο (RUF). Η αποστολή μας ήταν να πάμε εκεί, να περισυλλέξουμε τις σορούς και να αναγνωρίσουμε τους νεκρούς. Μας ενημέρωσαν επαρκώς για τα θέματα ασφαλείας και γνωρίζαμε ότι ήταν πολύ επικίνδυνα, και ότι το Ενωμένο Επαναστατικό Μέτωπο ήθελε να πάρει Βρετανούς ομήρους επειδή τα βρετανικά στρατεύματα τους είχαν εμποδίσει να μπουν στην πόλη Φριτάουν. Επίσης γνωρίζαμε ότι ήθελαν γυναίκες ομήρους επειδή η γυναικεία

κακοποίηση είναι πολύ περισσότερο επιζήμια σε σύγκριση με την ανδρική στην ψυχολογία μιας κοινωνίας. Επειδή λοιπόν ήμασταν Βρετανίδες και μέλη της ιατροδικαστικής ομάδας, ήμασταν πολύ προσεκτικές και γνωρίζαμε καλά ότι θα έπρεπε να μετακινούμαστε παντού με ελικόπτερο. Απλώς αποκτήσαμε ένα διαφορετικό βαθμό αντίληψης του κινδύνου. Δε συνέβη κάτι σοβαρό εκεί, όμως πρέπει να πω ότι γνωρίζαμε πολύ καλά τη σημασία των μέτρων ασφάλειας.

B.T.: Στο Κόσοβο δεν ήταν που σας δάγκωσε ένα φίδι; Εκεί επίσης δεν παγιδεύτηκε με εκρηκτικά το Λαντ Ρόβερ σας;

S.B.: Δεν παγιδεύτηκε ποτέ το Λαντ Ρόβερ μου και δε γνωρίζω ακριβώς πώς διαδόθηκε αυτή η ιστορία. Ωστόσο, το δάγκωμα του φιδιού είναι αλήθεια. Ήμουν πολύ απερίσκεπτη καθώς φόρεσα αρκετά ανοιχτά παπούτσια. Ξαφνικά ένιωσα κάποιο πόνο στο πόδι μου και σύντομα συνειδητοποίησα ότι με είχε δαγκώσει φίδι, ιδιαίτερα όταν το δηλητήριο άρχισε να ανεβαίνει προς τα πάνω στο πόδι μου και οι φλέβες μου να πρήζονται και να γίνονται κόκκινες. Με πήγαν αμέσως στο Γερμανικό στρατιωτικό νοσοκομείο και εκεί έζησα την πιο σουρεαλιστική εμπειρία, αφού στο νοσοκομείο αυτό οι νοσοκόμες ήταν διαρκώς οπλισμένες. Έμεινα εκεί για περίπου δυο βδομάδες προκειμένου να σιγουρευτούν ότι όντως επρόκειτο να επιβιώσω. Όμως αυτό οφειλόταν σε δική μου απερίσκεψια.

B.T.: Φτάσατε, δηλαδή, κοντά στο θάνατο;

Οι νεκροί είναι υπομονετικοί και θα σε περιμένουν, δεν θα πεθάνουν περισσότερο αν πρέπει να περιμένουν λίγο ακόμη.

S.B.: Δεν νομίζω. Όμως έπρεπε να βεβαιωθούν, γιατί ανησυχούσαν. Ωστόσο, νομίζω ότι έφτασα κοντά στο θάνατο όταν ήμουν στο Ιράκ. Εγκαταλείψαμε την αεροπορική βάση του Σα-ΐμπ μ' ένα ελικόπτερο Σινούκ προκειμένου να πάμε στην πόλη Αλ Νατζάφ και να ξεθάψουμε κάποια πτώματα από το νεκροταφείο. Η ιατροδικαστική ομάδα βρισκόταν από τη μία πλευρά του ελικοπέτρου και το στρατιωτικό προσωπικό από την άλλη και ανάμεσά μας υπήρχε μια σειρά από φέρετρα. Τότε ένας στρατιωτικός αξιωματικός είπε ότι αν πυροβολούσαν το ελικόπτερο θα πέφαμε όλοι στη μέση και θα ήμασταν ήδη έτοιμοι μέσα στα φέρετρα. Στο ελικόπτερο όλοι το βρήκαμε αυτό πολύ αστείο, μέχρι που το Σινούκ έπεσε στην κυριολεξία από τον αέρα και όλοι νομίζαμε ότι μας χτύπησε ρουκέτα. Ευτυχώς, ήταν απλά ένα σμήνος πουλιών που ήρθε από το πουθενά και πέρασε μέσα από τα πτερύγια του στροφέιου. Ήταν τρομακτικό.

B.T.: Συζητήσαμε χτες για το γεγονός ότι, όταν ήσασταν στη Σιέρα Λεόνε εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών, είχατε επίσης επικοινωνία και με τη βρετανική κυβέρνηση.

S.B.: Ο στόχος της επιχειρήσης των Ηνωμένων Εθνών στη Σιέρα Λεόνε ήταν να περισυλλέξουμε αυτούς τους τέσσερις νεκρούς στρατιώτες. Επειδή προηγουμένως είχα αναλάβει κάποιο έργο για το Υπουργείο Κοινοπολιτείας και Εξωτερικών και επειδή ήθελα αξιωματικούς της βρετανικής αστυνομίας να είναι αυτοί που θα παρουσίαζαν τα ευρήματα από

την σκηνή του εγκλήματος, έπρεπε να πάρουμε άδεια από τη βρετανική κυβέρνηση για να συμμετάσχουμε σε αυτή την αποστολή. Ωστόσο, η συμβουλή της βρετανικής κυβέρνησης ήταν να μην το κάνουμε. Και αυτό το έλεγαν περισσότερο για λόγους ασφαλείας. Αλλά εμείς απαντήσαμε ότι εκτιμήσαμε το μέγεθος του κίνδυνου και πιστεύαμε ότι εφόσον ήμασταν προσεκτικοί θα ήμασταν εντάξει.

Όμως τότε η βρετανική κυβέρνηση με πληροφόρησε ότι αυτό δεν ήταν ένα απλό ζήτημα επαναπατρισμού των σορών των στρατιωτών. Υπήρχε μία μαρτυρική κατάθεση σύμφωνα με την οποία ένας από τους στρατιώτες είχε τα χέρια του δεμένα. Και εάν τα χέρια του ήταν όντως δεμένα τότε δεν θα μιλούσαμε για μια φυσιολογική εμπόλεμη κατάσταση αλλά για ένα πιθανό έγκλημα πολέμου. Επιπλέον, το Υπουργείο Εξωτερικών με ενημέρωσε ότι είχαν προφυλακίσει τον αρχηγό των ανταρτών. Θα ήταν μια «απλή» διαδικασία, ωστόσο, αν και δεν είμαι δικηγόρος, είμαι σίγουρη ότι δεν είναι τόσο απλό να διευρύνεις την δικαιοδοσία του διεθνούς ποινικού δικαστηρίου έτσι ώστε να συμπεριλάβει και τη Σιέρα Λεόνε εκείνη την περίοδο αν υπήρχαν κάποιες αποδείξεις.

Τα Ηνωμένα Έθνη ποτέ δεν μας ενημέρωσαν ότι αυτός ήταν ο λόγος που πηγαίναμε, αλλά αντίθετα το παρουσίασαν εξ ολοκλήρου ως μια ανθρωπιστική αποστολή. Γνωρίζοντας, λοιπόν, ότι υπήρχαν δυο ελαφρώς διαφορετικές εκδοχές των γεγονότων, θα ένιωθα λιγότερο άβολα αν έμπαινα σε μια κατάσταση όπου η ζωή μου κινδυνεύει και μου είχαν πει την αλήθεια. Όταν όμως ο υπεύθυνος ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών μας ενημέρωσε καταρχάς τον ρώτησα: «Γιατί υπάρχει τόσο βιασύνη;» Όπως λέει ο Μπιλ Χάγκλαντ (Bill Haglund): «Οι νεκροί είναι υπομονετικοί και θα σε περιμένουν, δεν θα πεθάνουν περισσότερο αν πρέπει να περιμένουν λίγο ακόμη.»

Ο υπεύθυνος με κοίταξε στα μάτια και μου απάντησε ότι έπρεπε να επιστρέψουν τους νεκρούς στη πατρίδα τους. Τότε σκέφτηκα ότι ο άνθρωπος που είναι υπεύθυνος για την ασφάλειά μου, με είχε μόλις κοιτάξει στα μάτια και μου είχε πει ψέματα, γιατί ήξερα ότι η βιασύνη είχε να κάνει με την πιθανότητα ενός εγκλήματος πολέμου.

Εκείνη τη στιγμή
καταλήξαμε
σχεδόν

να έχουμε μια ομάδα χωρισμένη. Υπήρχε η ομάδα που ήξερε αυτά που μας είχε πει το Βρετανικό Υπουργείο Εξωτερικών και η ομάδα που κατευθυνόταν κατά κύριο λόγο από τα Ηνωμένα Έθνη. Έτσι νομίζω ότι εγώ και οι δυο αξιωματικοί της αστυνομίας ήμασταν προετοιμασμένοι να κάνουμε μόνο ορισμένα πράγματα. Δεν ήμασταν διατεθειμένοι, παραδείγματος χάριν, να ανεβούμε σε αυτά τα ελικόπτερα και να πάμε στον τόπο του εγκλήματος αν δεν μας διαβεβαίωνε κάποιος από τις δικές μας δυνάμεις ασφαλείας απολύτως ότι επρόκειτο να είμαστε ασφαλείς.

B.T.: Ήταν δηλαδή δύσκολο να κάνετε τη δουλειά σας γνωρίζοντας ότι οι πληροφορίες που σας έδιναν τα Ηνωμένα Έθνη ήταν αναληθείς;

S.B.: Ναι, ήταν δύσκολο και η πράξη αυτή έδειχνε επίσης έλλειψη σεβασμού. Εάν ένας οργανισμός πρόκειται να μου ζητήσει να μπω σε μια επικίνδυνη κατάσταση, το λιγότερο που περιμένω από αυτόν είναι να μου πει την αλήθεια.

B.T.: Και τι έχετε να πείτε για τις φήμες ότι κάποιος μπορεί να φορούσε χειροπέδες;

S.B.: Δεν βρήκαμε κάποιες αποδείξεις. Όταν φέραμε τα σώματα πίσω στο νεκροτομείο και τα εξετάσαμε, δεν μπορούσαμε να βρούμε κάποια στοιχεία ότι αυτό συνέβη, μολονότι αυτό δεν αποκλείει κάποια στιγμή να φορούσαν χειροπέδες. Τα πτώματα αναγνωρίστηκαν και επαναπατρίστηκαν. Συνεπώς, εκπληρώσαμε την απαίτηση των Ηνωμένων Εθνών για αυτή την αποστολή. Όμως αν γνωρίζαμε από την αρχή ότι ψάχναμε πιθανώς για αποδείξεις για ένα έγκλημα πολέμου τότε μπορεί να είχαμε προσεγγίσει το θέμα λίγο διαφορετικά. Έτσι συνέβησαν τα πράγματα.

B.T.: Από την εμπειρία σας νομίζετε ότι μπορεί κάποιος να δολοφονηθεί με δεμένα τα χέρια και στη συνέχεια τα σκοινιά να αφαιρεθούν;

S.B.: Ναι, αυτό μπορεί να συμβεί. Όμως δεν είχαμε στοιχεία για να πούμε ότι σε εκείνη

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΛΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

την περίπτωση υπήρχαν αυτοί οι περιορισμοί. Επειδή άφησαν τα πτώματα πολύ κοντά στην επιφάνεια, η αποσύνθεση τους έγινε υπερβολικά γρήγορα. Και λόγω της γρήγορης ανασκαφής που πραγματοποιήθηκε εξαιτίας των θεμάτων ασφαλείας δεν βρήκαμε κάποιο στοιχείο.

B.T.: Μιλήσατε πριν λίγο για το Ιράκ. Το Ιράκ ήταν η τρίτη ή η τέταρτη μεγάλη σας αποστολή;

S.B.: Στο Ιράκ βρέθηκα σε δύο διαφορετικές περιπτώσεις. Η πρώτη αφορούσε την προσπάθεια να βρούμε τα πτώματα

Αν μπορείς να βρεις κάτι που να είναι το πάθος σου, και εάν όντως μπορεί να γίνει αυτό η δουλειά σου, τότε στην πραγματικότητα δεν θα δουλέψεις ούτε για μία μέρα επειδή θα αισθάνεσαι ότι ασχολείσαι με το χόμπυ σου.

του Φρέντ Νέρακ (Fred Nerac) και του Οσμάν Χουσεΐν (Osman Hussein) που ήταν ο κάμεραμαν και ο διερμηνέας αντίστοιχα του Τέρυ Λόιντ (Terry Lloyd), του ρεπόρτερ από το κανάλι ITN. Δεν είχαν ενσωματωθεί με τα στρατεύματα της Συμμαχίας και ήταν ουσιαστικά μια ανεξάρτητη ομάδα ανταποκριτών, αλλά τα δυο τους οχήματα βρέθηκαν εν μέσω της ανταλλαγής πυρών μεταξύ των ιρακινών και αμερικανικών δυνάμεων. Το πτώμα του Τέρυ Λόιντ παραδόθηκε και υπήρξε μάλιστα κι ένας επιζών από το αυτοκίνητό του, όμως το άλλο αυτοκίνητο εξαφανίστηκε και κανείς δεν ήξερε τι απέγιναν αυτοί οι σοροί.

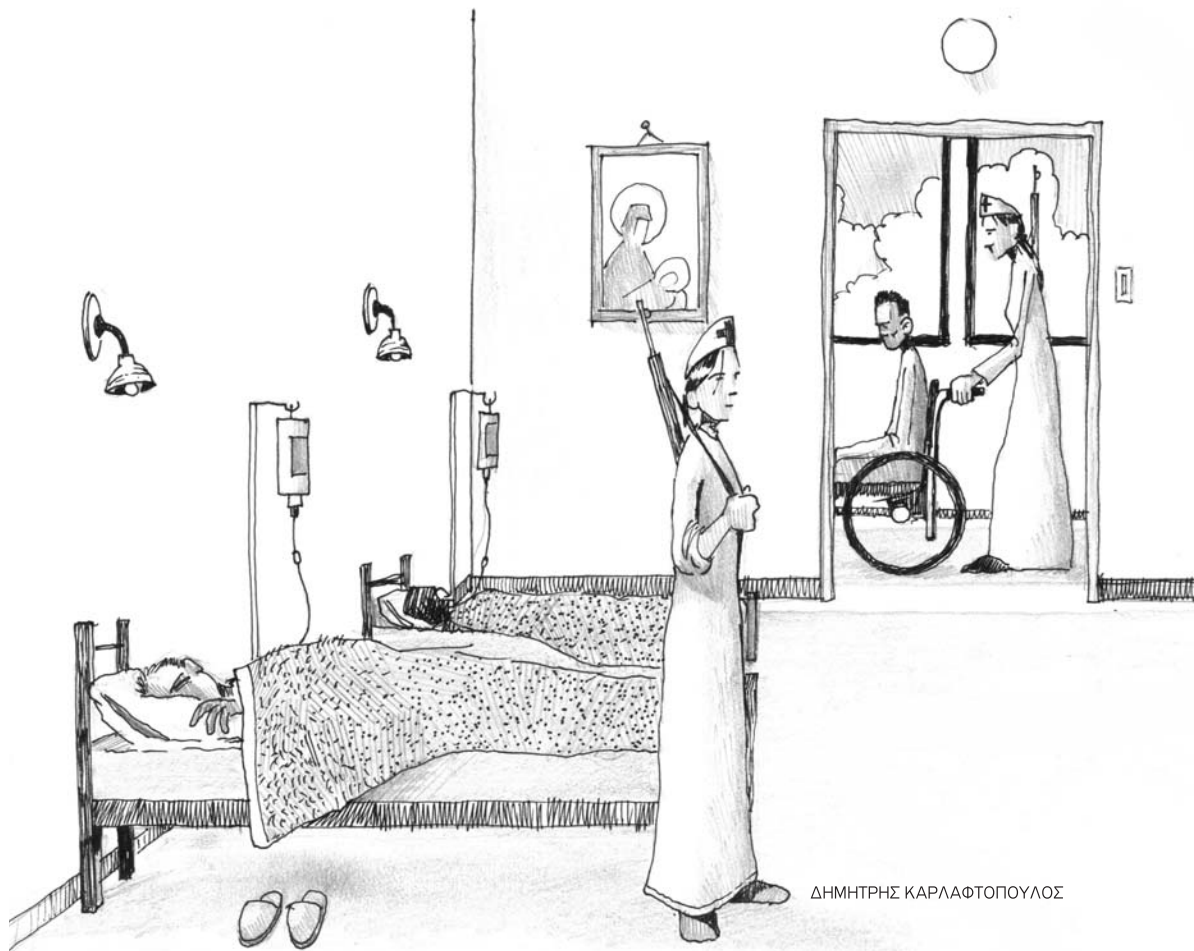
B.T.: Τελικά εσείς εντοπίσατε την τοποθεσία; Βρήκατε τα πτώματά τους;

S.B.: Ναι εντοπίσαμε την τοποθεσία, αλλά δεν βρήκαμε τα πτώματα. Υπήρξε κάποια πληροφορία από τις μυστικές στρατιωτικές υπηρεσίες ότι η ομάδα που συμμετείχε σε αυτό το περιστατικό μπορεί να συμμετείχε επίσης και στο φόνο δύο Βρετανών στρατιωτών. Γνωρίζαμε που είχαν βρεθεί τα πτώματα των δύο στρατιωτών. Έτσι λογικό ήταν να κάνουμε πολλές εκσκαφές στην ίδια περιοχή για να δούμε αν θα μπορούσαμε να βρούμε κάποια λείψανα εκεί, αλλά δεν βρήκαμε κανένα πτώμα· στη συνέχεια το πρακτορείο ειδήσεων ITN, δημοσιοποίησε αμοιβή για όποιον θα έδινε πληροφορίες για τον Φρέντ Νέρακ και τον Οσμάν Χουσεΐν. Τότε μια κυρία ήρθε μ' ένα κουτί γε-

μάτο θραύσματα οστών και είπε ότι αυτά είχαν βρεθεί σ' ένα καμένο αυτοκίνητο. Αρχικά υπέθεσε ότι ήταν τα λείψανα του αδερφού της, όμως στη συνέχεια δεν ήταν σίγουρη. Γι' αυτό το λόγο εξετάσαμε τα λείψανα, τα ενώσαμε, προσδιορίσαμε από ποια μέλη του σώματος προέρχονταν και πήραμε κάποιο δείγμα DNA. Το DNA ταίριαζε με αυτό του Οσμάν Χουσεΐν και τα κόκκαλα ήταν από τα δύο του πόδια κάτω από το σημείο του γόνατου. Αυτό ήταν όλο. Τώρα που γνωρίζουμε πού ήταν το αυτοκίνητο πιστεύω ότι οι μυστικές στρατιωτικές υπηρεσίες έχουν αρκετά αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με το πού μπορεί να είναι αυτά τα πτώματα. Αλλά είναι εξαιρετικά δύσκολο να πάει κανείς εκεί.

B.T.: Ωστόσο, πώς η ιατροδικαστική επιστήμη και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να έρθουν πιο κοντά, εάν οι ιατροδικαστικοί ανθρωπολόγοι ή παθολογοανατόμοι είναι αναγκασμένοι να κάνουν αυτό που ένας οργανισμός ή ένα κράτος τους διατάζει να κάνουν;

S.B.: Η αλήθεια είναι ότι ποτέ κάποιος πραγματικά δεν μας πείζει να κάνουμε κάτι. Εμπίπτει στην επιλογή του καθενός. Θέλουμε να το κάνουμε ή όχι, είμαστε οι ίδιοι υπεύθυνοι για την επιλογή μας και ορισμένες φορές ξεχνάμε ότι ίσως να χρειάζεται να θέσουμε περισσότερες ερωτήσεις και να μάθουμε την αλήθεια για την κατάσταση στην οποία εμπλεκόμαστε. Και τότε έχουμε το δικαίωμα να πούμε όχι. Στη Σιέρα Λεόνε, αν και τα Ηνωμένα Έθνη μας έλεγαν ότι υποτίθεται πως ήταν μια υπόθεση επαναπατισμού των νεκρών, η δική μου κυβέρνηση με ενημέρωσε ότι υπήρχαν και άλλα στοιχεία. Νομίζω ότι το πραγματικό πρόβλημα ήταν ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν μας είπαν συγκεκριμένα ότι αυτή ήταν μια από τις σημαντικές διαστάσεις κι έτσι μπορεί να έχουμε παραβλέψει σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία. Θεωρώ, λοιπόν, ότι από πολλές απόψεις, τα Ηνωμένα Έθνη έπαιξαν ένα πολύ ανόητο παιχνίδι, γιατί όσο περισσότερες πληροφορίες είχαμε τόσο σωστότερα θα κάναμε τη δουλειά μας κατά πάσα πιθανότητα. Και ήταν η πρώτη φορά πραγματικά που βρέθηκα σε μία κατάσταση όπου υπήρχαν δύο διαφορετικές πλευρές που έλεγαν και οι δυο το ίδιο πράγμα κατά κάποιο τρόπο αλλά το έβλεπαν υπό διαφορετική γωνία και έδιναν διαφορετικές πληροφορίες. Και η ευθύνη για να συνδυάσουμε αυτές τις πληροφορίες είναι δική μας, των επιστημόνων. Και δεν νομίζω ότι αυτή είναι μια πολύ ικανοποιητική κατάληξη.

B.T.: Θα ήθελα σε αυτό το σημείο να προχωρήσουμε σε ένα αρκετά διαφορετικό θέμα, την εκπαίδευση. Διάβασα στην ιστοσελίδα του πανεπιστημίου Νταντύ ότι διαθέτετε ένα σχετικά καινούριο προπτυχιακό πρόγραμμα πάνω στην ιατροδικαστική ανθρωπολογία, σωστά;

S.B.: Ναι είναι αλήθεια. Οργανώσαμε το πρώτο προπτυχιακό πρόγραμμα στην ιατροδικαστική ανθρωπολογία στο Ηνωμένο Βασίλειο. Νομίζω ότι ήταν περίπου το 2002 όταν καταφέραμε να πείσουμε το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας της βρετανικής κυβέρνησης ότι θα πρέπει να χρηματοδοτήσουν τέσσερις φοιτητές να έρθουν μαζί μας, έτσι ώστε να αποκτήσουν κάποια εμπειρία για το πώς ακριβώς είναι να δουλεύει κανείς σε αυτόν τον τομέα, σε ένα προσωρινό νεκροτομείο, και να βιώσουν τις δυσκολίες όχι μόνο του καθημερινού περιβάλλοντος εργασίας αλλά επίσης και τις δυσκολίες των δι-

αφορετικών ομιλούμενων γλωσσών, τις πολιτικές ενέργειες και κάθε άλλου είδους ζήτημα. Και αυτό που κάναμε ήταν να βάλουμε μια αγγελία στο Ηνωμένο Βασίλειο για όσους μεταπτυχιακούς φοιτητές ήθελαν να έρθουν. Κατόπιν τους πήραμε συνέντευξη και επιλέξαμε μια ομάδα. Όταν τους πήγαμε στο νεκροτομείο ένιωσα συντριπτικά απογοητευμένη για το πόσες λίγες γνώσεις είχαν, γιατί μπορούσαν να μου μνημονεύσουν μελέτες επιστημόνων, αλλά δεν είχαν ουσιαστική κατανόηση του θέματος. Και όταν γύρισα στο Ηνωμένο Βασίλειο έκανα αυτό που όλες οι γυναίκες κάνουν καλύτερα, διαμαρτυρήθηκα! Στο τέλος ένας ανώτερος υπάλληλος μου είπε ότι αν δεν είχα κάτι να προτείνω ως λύση στο πρόβλημα τότε δεν είχα δικαίωμα να διαμαρτύρομαι. Ευτυχώς τότε με ζήτησαν επίμονα για μια θέση που υπήρχε στο πανεπιστήμιο του Νταντύ και μου είπαν ότι μπορούσα να οργανώσω όποια προγράμματα

ήθελα. Έτσι αποφάσισα να θέσω σε λειτουργία αυτό το προπτυχιακό τετραετές πρόγραμμα, το οποίο προσελκύει όχι μόνο φοιτητές που προέρχονται απευθείας από το λύκειο, αλλά και «ώριμους» φοιτητές που αντιλαμβάνονται τη σημασία της διδασκαλίας μαθημάτων εις βάθος.

B.T.: Παραμένοντας λίγο ακόμη στο θέμα της εκπαίδευσης, με την ευρύτερη έννοια, εντυπωσιάστηκα πραγματικά όταν διάβασα το βιογραφικό σας και ανακάλυψα όλα αυτά τα μετάλλια και τα βραβεία που λάβατε τα τελευταία χρόνια.

S.B.: Τα παίρνεις όταν γερνάς. Όσο πιο πολύ γερνάς, τόσο περισσότερα βραβεία παίρνεις!

B.T.: Επιπλέον, διαπίστωσα ότι είστε διακεκριμένη απόφοιτος της Βασιλικής ακαδημίας του Ινβερνές και συνεπώς θα ήθελα να σας ρωτήσω ποια διαφορά έχουν κάνει όλα αυτά στον τρόπο που εκτελείτε τα επαγγελματικά και ακαδημαϊκά σας καθήκοντα ή διαμορφώνετε τη ζωή σας γενικότερα.

S.B.: Απολύτως καμία. Επειδή στο τέλος της μέρας αυτό που με καθοδηγεί είναι το αντικείμενο με το οποίο ασχολούμαι. Δεν αφορά στην προσωπική ανταμοιβή που έρχεται με αυτό, ποτέ δεν είχε. Αν όμως στο τέλος της μέρας το γεγονός ότι έχεις πάρει αυτά τα βραβεία βοηθάει να ενισχύσεις το προφίλ σου, τότε αυτό που στην ουσία συμβαίνει είναι ότι το επιστημονικό σου αντικείμενο γίνεται πιο προσιτό σε μια ευρύτερη ομάδα ανθρώπων. Και ήμουν πολύ τυχερή επειδή στη Σκωτία έχουμε έναν οργανισμό που λέγεται Βασιλική Εταιρία του Εδιμβούργου (Royal Society of Edinburgh), ο οποίος είναι η Εθνική μας Ακαδημία, και λειτουργεί ένα πρόγραμμα επαφής με επαγγελματίες που επισκέπτονται και μιλούν σε σχολεία. Και έτσι με ρώτησαν αν θα μπορούσα να επισκεφτώ και να παραχωρήσω μια ομιλία στην Βασιλική Ακαδημία του Ινβερνές, γεγονός που ήταν για μένα μεγάλη τιμή. Και ο πιο σημαντικός καθηγητής μου ήταν ο καθηγητής βιολογίας, επειδή ήταν αυτός που με έπεισε ότι θα πρέπει να είμαι η πρώτη από την οικογένεια μου που θα πάω στο Πανεπιστήμιο, και ήρθε μάλιστα στην ομιλία. Στο τέλος ένας μαθητής που βρισκόταν την αίθουσα με ρώτησε: «Πώς τα καταφέρατε όλα αυτά;» Και πολύ απλά απάντησα ότι αυτό οφειλόταν σε αυτόν τον συγκεκριμένο καθηγητή που πίστεψε σε μένα και ήταν αφοσιωμένος στο έργο του. Είναι πολύ σημαντικό για τους μαθητές να γνωρίζουν ότι οι καθηγητές τους μπορεί να είναι αυτοί που θα διαμορφώσουν πραγματικά το μέλλον τους, τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να προχωρήσουν στη ζωή τους. Οι καθηγητές παίζουν τεράστιο ρόλο.

B.T.: Πώς ο καθηγητής αυτός σας παρακίνησε τόσο αποφασιστικά;

S.B.: Ήταν αυτός που μου στάθηκε. Είχα πάει δύο μέρες σε ένα ιατρικό εργαστήριο για να αποκτήσω μια μικρή εργασιακή εμπειρία. Όταν επέστρεψα στη τάξη και του είπα ότι θα γίνω βοηθός ιατρικού εργαστηρίου, με κοίταξε γελώντας και μου είπε: «Μην είσαι ανόητη, θα πας στο Πανεπιστήμιο!», σε μια φάση όπου κανείς δεν μου το είχε ποτέ πει ότι μπορούσα να πάω και έτσι ποτέ δεν είχα φανταστεί ότι ήταν μια δυνατή επιλογή για μένα. Ωστόσο, είχε παρατηρήσει ότι είχα αυτήν τη δυναμική και έτσι ανοίχτηκε ένας ολόκληρος νέος κόσμος για μένα.

B.T.: Θα θέλατε να δώσετε κάποια συμβουλή στους φιλόδοξους νέους επιστήμονες που θα θέλανε να γίνουν τόσο επιτυχημένοι όσο εσείς. Διάβασα ότι λέτε ότι είστε εργασιομανής, ότι δεν έχετε δει ποτέ τηλεόραση και δεν σχεδιάσατε ποτέ τίποτα. Αυτή είναι η συνταγή της επιτυχίας;

S.B.: Απλώς αγαπώ αυτό που κάνω και υπάρχει ένας πολύ αγαπητός μου φίλος που έλεγε «Αν μπορείς να βρεις κάτι το οποίο να είναι το πάθος σου, κάτι που πραγματικά αγαπάς να κάνεις, και εάν όντως μπορεί να γίνει αυτό η δουλειά σου, τότε στην πραγματικότητα δεν θα δουλέψεις ούτε για μία μέρα στη ζωή σου επειδή θα αισθάνεσαι ότι ασχολείσαι με το χόμπυ σου.» Κι εγώ λατρεύω την ανατομία και την ιατροδικαστική ανθρωπολογία. Δε μοιάζει σαν δουλειά και νομίζω ότι αυτό που κάνει τη διαφορά είναι το γεγονός ότι δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε τον ενθουσιασμό. Αν είχατε ένα καθηγητή στη σχολή σας που ήταν παθιασμένος, αλλά δίδασκε ένα μάθημα που ίσως να μην το βρίσκατε ενδιαφέρον, ο ενθουσιασμός του θα σας βοηθούσε να τα καταφέρετε. Θεωρώ ότι πολλοί καθηγητές πραγματικά απογοητεύουν τους φοιτητές τους είτε γιατί δεν διατηρούν πλέον τον ενθουσιασμό τους είτε απλά επειδή δεν είχαν ποτέ ενθουσιασμό. Πιστεύω ότι ευθύνη του καθηγητή είναι να μεταδίδει τον ενθουσιασμό του.

B.T.: Γνωρίζω ότι έχετε δώσει αρκετές συνεντεύξεις τα τελευταία χρόνια. Υπάρχει κάτι που θα θέλατε ή περιμένατε να σας έχουν ρωτήσει αλλά για κάποιο περίεργο λόγο ποτέ κανείς δε σας ρώτησε, όμως θα θέλατε να πείτε κάτι γι' αυτό;

S.B.: Νομίζω ότι το θέμα είναι ότι όλοι πιστεύουν ότι έχεις σχεδιάσει και επιλέξει πού θέλεις να πας. Γι' αυτό το λόγο κανείς ποτέ δε με έχει ρωτήσει τι θα έκανα, αν δεν ήταν αυτό το επάγγελμα μου, γιατί στο τέλος της μέρας δεν έχω ποτέ

επιλέξει να είμαι εδώ και όταν δεν επιλέγεις κάτι είναι πιθανόν ευκολότερο να το εγκαταλείψεις. Ο πατέρας μου, ο Θεός να τον έχει καλά, διανύει τώρα την όγδοη δεκαετία της ζωής του και πάντα με ρωτάει: «Τι θα κάνεις όταν τελειώσεις τις σπουδές σου;» γιατί σύμφωνα με αυτόν δεν έχω τελειώσει ακόμη τις σπουδές μου. Η προφανής ερώτηση λοιπόν είναι τι θα έκανα αν δεν έκανα αυτό με το οποίο ασχολούμαι σήμερα.

B.T.: Τι θα κάνατε λοιπόν αν δεν ήσασταν ανατόμος;

S.B.: Πολύ καλή ερώτηση! Αν δεν είχα υποχρεώσεις και δεν έπρεπε να δουλεύω, να πληρώνω καμία υποθήκη και να μεγαλώνω παιδιά θα έγραφα. Μα δεν θα έγραφα κάτι σχετικό με εγκλήματα ή αστυνομικά μυθιστορήματα. Θα ερευνούσα τις ζωές ανθρώπων που είχαν μια πολύ περισσότερο ενδιαφέρουσα ζωή απ' ό,τι η δική μου. Παραδείγματος χάριν, μια από τις καταστάσεις στις οποίες βρέθηκα το 1991 ήταν η εκταφή ορισμένων μολυβένιων φέρετρων από την κρύπτη της εκκλησίας στο Λονδίνο και υπήρχε ένα πρόσωπο συγκεκριμένα όταν άρχισα την έρευνά μου που θα ήθελα πολύ να γράψω την ιστορία της ζωής του. Έτσι το να μπορώ να είμαι κλεισμένη στο ψυχοασπτήριο μου και να γράφω για τη ζωή κάποιου άλλου που είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσα από τη δική μου, θα με ικανοποιούσε.

B.T.: Νομίζω ότι έχετε πολύ ενδιαφέρουσα ζωή επίσης, όμως πάλι, ο καθένας πιστεύει ότι η ζωή των άλλων ανθρώπων είναι πιο ενδιαφέρουσα απ' τη δική του! Όμως ας πάμε τώρα στην τελευταία μου ερώτηση. Πόσο αισιόδοξος μπορεί να είναι κάποιος για την ανθρωπότητα, όταν πρέπει να διεξάγει έρευνες και να κάνει εκσκαφές μαζικών τάφων όπως εσείς;

S.B.: Νομίζω ότι θα πρέπει να είσαι πολύ ρεαλιστής. Πάντα θα υπάρχουν άσχημα πράγματα που θα συμβαίνουν στον κόσμο, τα οποία όμως γίνονται γενικά από μια πολύ μικρή μειονότητα ανθρώπων. Και νομίζω ότι θα πρέπει μονίμως να έχουμε υπόψη πως οι άνθρωποι σε εξαιρετικά μεγαλύτερη αναλογία είναι καλοί παρά κακοί. Παραδείγματος χάριν, όταν βρισκόμασταν σε μια περιοχή μαζικών τάφων στο Κόσοβο, γνωρίσαμε μια νεαρή γυναίκα που είχε χάσει τα πάντα. Είχε χάσει τη μητέρα της, τον πατέρα της, το σύζυγό της και τα παιδιά της. Έμεινε στην περιοχή με τους τάφους, μας ευχαρίστησε γι' αυτό που κάναμε και μας ζήτησε συγγνώμη επειδή δεν είχε τίποτα να μας προσφέρει ως αντάλλαγμα. Έτσι λοιπόν μας έφερε καφέ. Και για μένα ήταν το απόλυτο φως ανθρωπιάς, δηλαδή το ότι, ακόμη κι αν είσαι στη χειρότερη δυνατή θέση στον κόσμο, όχι μόνο σωματικά αλλά και ψυχολογικά, μπορείς ακόμη να σκεφτείς να κάνεις ένα δώρο σε κάποιον άλλο. Κανείς δεν μπορεί να εξαφανίσει αυτό το φως από την ανθρωπότητα, αυτό πάντα θα λάμπει και θα πρέπει κανείς να πιστεύει ότι τελικά αυτή η πλευρά της ανθρώπινης φύσης θα νικήσει.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΚΑΤΣΙΝΗΣ